

Kielikoulutuspolitiikan nykynäkymiä

Ammattikielten ja –viestinnän yhdistyksen
kevätpäivät 2011, Kokkola

Taina Saarinen, Jyväskylän yliopisto

Esityksen rakenne

- Kielikoulutuspoliittinen tilanne Suomessa
- Työelämän kielitarpeet
- Kielikoulutuspolitiikan verkosto

Yhteiskunnallisia taustoja

- Maailma muutoksessa:
 - globalisaatio, informaatio- ja viestintäteknologioiden kehitys, lisääntyvä monikulttuurisuus ja monikielisyys, muuttovirtaukset:
 - mitä edellyttää kielitaidolta, millaista kielitaitoa?
”Kahdenvälisestä” ”monenväliseen” kielitaitoon?

Yhteiskunnallisia taustoja

- Koulutus muutoksessa:
 - ”Politiikan ulkoistaminen”, päätöksenteon hajauttaminen ja paikalliset mahdollisuudet, mutta johtaako erilaistumisen kautta myös eriarvoistumiseen?
 - Kiristyvää kilpailu ja profiloitumisen paineet, heterogeenisempi opiskelijajoukko

Yhteiskunnallisia taustoja

- Kielikoulutus muutoksessa
 - Kielten kirjon monipuolistuminen ja kielivalintojen kaventuminen; englannin ylivalta, kiista ruotsin kielen asemasta, maahanmuuttajien omat kielet...
 - Miten heijastuu koulujen kielenopetukseen?
Tuntijakoryhmän esitykset?
 - Kielikoulutus paikallistuu?

Kehityskulut

- Vieraiden kielten valinnat ja opiskelu on vähentynyt 1990-luvun alkupuolen huippuvuosien jälkeen voimakkaasti
- Toisaalta maahanmuuttajakielten opetus kasvanut
- Kuntien kieltenopetuksen haasteet muussa kuin vieraiden kielten opetuksessa (kieliverkoston kuntatutkimus)
- Heikentynyt (kunta)talous → opetusmenoista säästetään (kielet)?
- Toisaalta Opetushallituksen POP-rahaa haettiin enemmän muihin kuin kielihankkeisiin

... kun kielten opiskelu vähenee...

- Kansallisilla kielillämme vähäistä käyttöä kansainvälisessä kommunikaatiossa
=> kieltenopetuksen tarvetta ei ole Suomessa yleensä tarvinnut perustella!
- Nyt trendi laskussa
- Samalla kun Suomi on entistä monikielisempi, niin kielten opiskelu koulutusjärjestelmässä vähenee

=> seuraukset yksilölle ja yhteiskunnalle?

=> seuraukset koulutusjärjestelmälle?

Maahanmuuttajien äidinkielen
vs. kansallisen kielen suhde
(identiteetti, integraatio...)

maahanmuutto

sosiaalsektori

Työelämän ja työmarkkinoiden
kielitaitotarpeet

työvoimasektori

Kielikoulutus-
politiikka

Kansallinen kielivaranto

Koulutuspoliittinen päätöksenteko
paikallisesti ja kansallisesti

kielisuunnittelu

koulutuspolitiikka

talous

Kielet yhteiskunnassa
juridisesta näkökulmasta

kielipolitiikka

Kielet kansallisena ja yksilöllisenä
kustannuksena ja resurssina

Kieliin liittyvät arvot ja asenteet

Kielikoulutus Suomessa

- Suomi täyttänyt eurooppalaisen 1+2 –tavoitteen 1970-luvulta (peruskoulu-uudistus)
- ... mutta olemmeko monikielisiä?
- Englanti ylivoimaisesti suosituin vieras kieli
 - Valitaan lisääntyvästi ensimmäiseksi vieraaksi kieleksi (99 % peruskoulun päättäneistä opiskellut englantia)
 - englantia myös pidetty kieli
 - => onko englantia uhka vai mahdollisuus?

Kielikoulutus koulutuspolitiikassa

- Kehittämissuunnitelma 2007-2012:
 - Kielikoulutuksen tarpeet mainittu muilla koulutusasteilla paitsi ammatillisella
 - Maahanmuuttajien kielitarpeet (su-ru)
 - Peruskielitaitotarpeet vs. high-skilled labour
- Suomi maailmantaloudessa:
 - venäjä ja kiina tulevaisuuden tarpeina; liian vähän 1. ja 2. asteella
 - Maahanmuuttajien kielikoulutustarpeet

Kielikoulutus ja puolueet

- Kuntavaalit 2008
 - Kielikoulutus ei keskeistä kunnissa
 - Kielikoulutus mainitaan useimmiten maahanmuuttajien (suomen ja ruotsin) opetuksen yhteydessä ja valtakunnallisella tasolla
 - Vieraiden kielten opetus ei näy sen paremmin kansallisesti kuin paikallisesti
 - Maahanmuuttajien äidinkielenopetus näkyi vähän

Kielikoulutus ja puolueet

- Eduskuntavaalit 2011
 - keväällä 2010 => keskustelu ruotsin asemasta Pohjanmaan aluehallinnossa ja venäjän asemasta itärajan kouluopetuksessa
 - kesäkuu 2010 tuntijakotyöryhmän esitys => käsittely siirrettiin vaalien yli
 - helmikuussa 2011 opetusministeri Henna Virkkunen esitti kansallisen kielistrategian laatimista seuraavalla hallituskaudella.
 - maaliskuussa 2011 Folktinget julkaisi presidentti Martti Ahtisaaren vetämän työryhmän toimintaohjelman ”Suomen kahden elinvoimaisen kansalliskielen puolesta”.

Kielikoulutus ja puolueet

- Opetusministeri Henna Virkkunen asetti maaliskuussa 2011 ruotsin kielen opetusta pohtivan työryhmän.
- ruotsin pakollisuuden kritisointi tuntuu liittyvän laajempaan politiikkakritiikkiin ja pettymykseen nykyistä puoluepolitiikkaa kohtaan, mitä tulkintaa vahvistavat perussuomalaisien ja uusien puolueiden gallupsuosio.
- kielikoulutuksesta – lähinnä ruotsinopetuksesta – on tullut myös suuria puolueita jakava kysymys.
- Ks. tarkemmin Kieli, koulutus ja yhteiskunta, huhtikuu 2011 (www.kieliverkosto.fi)

Millaisia kansainvälisiä menestyjiä haemme?

Millaisia kansainvälisiä menestyjiä haemme?

Työelämän kielitaitotarpeista

- [Työvoima 2025](#)
 - Kasvavat markkinat Itä-Aasiassa ja Venäjällä
 - Työntekijöiden koulutus- ja taitotason korotustarve, mutta kielitaitoja ei mainittu?
- Työelämän kansainvälistyminen:
 - vahva kielitaito myös työntekijäasteella (EK, [Tulevaisuusluotain](#) 2006)
- Finnsight 2015: kielitaito kilpailukykyä lisäävä tekijä (<http://www.finnsight2015.fi/>)
- Kielitaito elinikäisen oppimisen avaintaito (Euroopan parlamentti ja neuvosto, OPH)

Työelämän kielitaitotarpeista

- Tällä hetkellä runsas neljännes työvoimasta julkisella ja lähes kolme neljäsosaa yksityisellä sektorilla
- Toimiva kielitaito (Sjöberg 2002):
 - toimivuus subjektiivista, nähtävä suhteessa puhujan tarpeisiin, kontekstiin ja kommunikatiiviseen kompetenssiin
 - eniten harjoittelua tarvittiin suullisessa kielitaidossa
 - kirjallisen kielitaidon merkitys kasvamassa nopeimmin

Työelämän kielitaitotarpeista

- Työtilanteita: viestien kirjoittaminen, suullisten esitysten pitäminen ja kuunteleminen (Karjalainen & Lehtonen 2005)
 - Sosiaaliset ja viestinnälliset osaamisalueet keskeisiä ammatillisen osaamisen osa-alueita, ei enää vain yleissivistystä (Räisänen 2009)
- ⇒ Kielitaito yksilön kompetenssina vai työn edellyttämänä kvalifikaationa?
- ⇒ Kielikäsitys? (Dufva ja Nikula, HS 8.6.2010)

EK:n ennuste Palvelut 2020

Kieliverkosto

Työelämää v. 2020 kuvaavia piirteitä ([Palvelut 2020](#)):

- Asiakaslähtöisyys, paikalliskulttuurin tuntemus, monikulttuurisuustaidot, hyvä kielitaito
- Työntekijän kansalaisuus menettänyt merkityksensä
- Ammattialojen rajat hämärtyvät: oppiminen ilmiökeskeistä, oppiaineiden ja tieteiden väliset raja-aidat madaltuvat
- Ammatillinen kehittyminen käytännön työssä, vain pieni osa muodollisessa koulutuksessa (kielitaito?)
- ”Tekevien käsien” tarve suuri

Kielitaidon tarve eri aloilla

Kieliverkosto

- Suullinen kielitaito: kyky aktiiviseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön; asioiden ymmärrettävä ja vakuuttava ilmaiseminen, luottamuksellisen ilmapiirin luominen
- Hyvän kirjallisen kielitaidon merkitys kasvaa kun yrityksen raportointikieli muu kuin suomen kieli
- Kauppa: suomi, englantia, ruotsi, venäjä
- maahanmuuttajat → asiakaspalvelu, tuotevalikoima, henkilöstö
- Marata: suomi, englantia, venäjä, saksa
- IT-ala: englannin lisäksi myös venäjä ja kiina
- Sosiaalipalvelut: suomi, englantia, venäjä, ruotsi

Kielikoulutuspolitiikan verkosto

- Jyväskylän yliopisto koordinoi vuoden 2009 alusta valtakunnallista kielikoulutuspolitiikan tutkimus- ja kehittämisverkostoa. Verkosto
 - välittää tietoa kielikoulutuksen eri toimijoille
 - luo yhteistyömahdollisuuksia kielikoulutuksen kehittämiseen
 - kehittää kansallista ja kansainvälistä kielikoulutuspoliittista tutkimusta.

Verkoston arvopohja

- Kieli on keskeinen osa kaikkea yhteiskunnallista toimintaa.
- Monikielisyys (joka sisältää sekä äidinkielet että toiset/vieraat kielet) on tunnistettava ja tunnustettava yhteiskunnallisena resurssina ja itseisarvona, josta hyötyvät sekä yksilöt että yhteiskunta.

Verkoston tähänastista toimintaa

- Portaalin www.kieliverkosto.fi kehittäminen
- Avoin verkkolehti [*Kieli, koulutus ja yhteiskunta*](#)
- Vuosittainen Kieliparlamentti vaihtuvien kysymysten parissa (vuoden 2011 teema työmarkkinat)
- Kansainvälinen konferenssi ja kesäkoulu [*Who needs languages? Micro and macro perspectives into language education policies*](#), 7.-10.6.2010
- ”jalkautumiset”
- koulutustapahtumat